

Advies over de visienota ‘een Vlaams cultuurbeleid in het digitale tijdperk’

Op 22 december 2017 keurde de Vlaamse Regering de visienota ‘een Vlaams cultuurbeleid in het digitale tijdperk’ goed. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed van de SARC kreeg op zijn vergadering van 28 februari 2018 een toelichting over de nota door de heer Hans van der Linden van het Departement CJM. De sectorraad besliste na deze toelichting om op eigen initiatief een advies uit te brengen.

Situering

Met de visienota ‘een Vlaams cultuurbeleid in het digitale tijdperk’ wil minister van Cultuur Sven Gatz een leidraad bieden aan de Vlaamse culturele sector om – vanuit een langetermijnperspectief – de digitale transformatie van de culturele sector te ondersteunen.

De nota schetst een visie op hoe artistieke creatie en het bewaren, verspreiden en voor een breed publiek beschikbaar maken van content uit de culturele sector kan worden gestimuleerd in een omgeving die onder invloed van nieuwe technologieën digitaliseert.

De visienota zal geïmplementeerd worden volgens verschillende prioriteiten en dit in verschillende fasen, aan de hand van de in de visienota uitgewerkte “speerpunten van een cultuurbeleid in het digitale tijdperk”. In 2018 zullen de speerpunten vertaald worden in een concreter actieplan.

De zeven speerpunten zoals opgenomen in de visienota zijn:

1. Open en toegankelijke *digitale culturele content*;
2. Digitale innovatie;
3. Expertiseontwikkeling en -deling
4. Radicaal digitale organisaties
5. Een digitale netwerkinfrastructuur voor Vlaanderen;
6. Digitale contentcreatie;
7. Beleidsinstrumenten voor een digitale toekomst.

Advies

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed verwelkomt de realisatie van een visienota over cultuurbeleid in een digitaal tijdperk van harte. De sectorraad formuleert graag enkele aanbevelingen om in acht te nemen bij de verdere operationalisering.

Een inhaalbeweging maken en de nodige middelen voorzien

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed meent dat het Vlaamse cultuurbeleid veel baat zal hebben bij een duidelijk beleid rond digitalisering, op voorwaarde dat er voldoende middelen ter beschikking worden gesteld en dat de bestaande expertise die in de diverse sectoren aanwezig is voldoende wordt gevaloriseerd. Op vlak van digitale innovatie staat Vlaanderen voor een grote inhaalbeweging ten opzichte van het internationale niveau. Aandacht voor het digitale komt momenteel vaak pas op het einde van de rit aan bod, terwijl het integraal deel zou moeten uitmaken van zowel het beleid als de praktijk.

De visienota is een stap in de goede richting. De sectorraad juicht dit toe en hoopt dat er spoedig verdere stappen zullen worden ondernomen in het licht van het operationeel maken van de visie, en dat daarbij de bijhorende middelen zullen worden vrijgemaakt om dit terdege te realiseren. Digitale innovatie is belangrijk, maar er moeten ook middelen ter beschikking worden gesteld voor het duurzaam verankeren van initiatieven die al genomen zijn. Voor de erfgoedsector is een inhaalbeweging voor de digitalisering van analoge content van belang, maar er moeten ook middelen ter beschikking worden gesteld voor de bijkomende bewaarlast die dat met zich meebrengt.

Het brede middenveld betrekken

De nota wijst op het belang van een performant en operationeel afgestemd middenveld, en verwijst daarbij naar vier organisaties, nl. VIAA, Cultuurconnect, PACKED en Publiq. De nota noemt deze vier organisaties de 'belangrijkste potentiële spelers voor een cultuurbrede implementatie'.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is het eens met de gedachte dat het middenveld een belangrijke rol moet spelen in de operationalisering van de nota, maar hij meent dat het beter niet beperkt wordt tot de vier genoemde organisaties. Het lijkt de sectorraad van belang om de openheid in te bouwen voor het mobiliseren van relevante expertise en partnerverbanden vanuit het culturele (midden)veld die mee kunnen verzekeren dat alle types werkingen, doelgroepen en uitdagingen optimaal beantwoord kunnen worden.

De sectorraad pleit ervoor om de knowhow die in de deelsectoren aanwezig is volledig in kaart te brengen, zodat er voldoende zicht is op de behoeften en op de processen (zowel aan de input- als aan de outputzijde) die moeten worden meegenomen bij de uitwerking van het "digitaal cultureel ecosysteem". In de sector zijn er – naast de vier genoemde organisaties – veel andere spelers die expertise hebben op het vlak van digitalisering in de culturele sector, bv. steunpunten, sectororganisaties en belangenbehartigers. Het is belangrijk om ook deze organisaties uit het middenveld te betrekken zodat waardevolle initiatieven en "best practices" terzake niet verloren gaan.

Een concreet voorbeeld is de stuurgroep voor de uitrol van de digitale referentiearchitectuur. De visienota gaat uit van een samenstelling met de 'dienstverlenende organisaties die een cultuurbrede

rol opnemen'. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed meent dat de eigenheid en de specifieke problemen van de verschillende sectoren op die manier niet voldoende aan bod zullen komen.

Meer aandacht besteden aan auteursrecht en privacygevoeligheid

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed is voluit medestander van het principe om naar een omgeving te werken waar content en data zo open mogelijk kunnen bewegen. Met digitale content gaat evenwel een grote problematiek van auteursrechten gepaard. De visienota besteedt hier slechts heel summier aandacht aan. Het vastleggen van de rechten voor toekomstig (her)gebruik wordt vrij simplistisch voorgesteld. De praktijk zit echter complexer in elkaar dan uit de nota uitschijnt. De Sectorraad Kunsten en Erfgoed wil hierbij enerzijds wijzen op de kwetsbare positie van de (individuele) kunstenaars. Vooraleer er gesproken kan worden over het vastleggen van de rechten, moet er eerst een verdienmodel ten behoeve van individuele kunstenaars worden uitgewerkt. Anderzijds liggen er voor heel wat culturele organisaties op hun beurt torenhoge uitdagingen in de transitie van werkings- en verdienmodellen gebaseerd op auteursrechten, naar een model van open data en open content.

Naast de rechtenproblematiek moet ook de verhouding met de Algemene Verordening Gegevensbescherming (GDPR) duidelijk worden gemaakt. In de erfgoedsector is privacygevoeligheid een belangrijk aandachtspunt. Het betreft het digitaliseren, capteren, geauthentificeerd en duurzaam bewaren van "unieke" bronnen en die selectief ter beschikking stellen, rekening houdend met de privacywetgeving. Het digitaal ecosysteem dient rekening te houden met deze gelaagdheid van bewaren en ter beschikking stellen.

Dit complex aan uitdagingen vergt een doorgedreven aandacht en ondersteuning op alle facetten, wil men in komende jaren een geslaagde en gedragen overgang maken naar het open model.

Aandacht hebben voor de specifieke noden van de deelsectoren

De verschillende culturele deelsectoren hebben verschillende noden op het vlak van digitalisering. Voor de erfgoedsector liggen de behoeften bijvoorbeeld vooral aan de inputzijde. Er zijn bv. grote noden op het vlak van digitaliseren van analoge content, harvesten en capteren van "digital born" erfgoed, metadatering, authenticatie, duurzaam bewaren, preservatie, gelaagd en selectief ter beschikking stellen rekening houdend met privacywetgeving, bijkomende bewaarlast/bewaarkost voor digitaal depot, etc. Daarnaast zijn er ook behoeften aan de outputzijde, bijvoorbeeld op het vlak van digitale dienstverlening en innovatieve contacten met erfgoedgebruikers/cultuurconsumenten.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt dat er aandacht zou zijn voor de verschillen tussen de deelsectoren en hun specifieke noden.

Planlasten beperken

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vraagt dat er bij de verdere uitwerking en implementatie van de visienota aandacht besteed zou worden aan het beperken van de planlasten. Vooral voor organisaties die op dit moment al inspanningen leveren op het vlak van digitale cultuur is het niet opportuun dat zij hun huidige werking volledig zouden moeten omgooien en geconfronteerd zouden worden met grote wijzigingen of bijkomende lasten.

De sectorraad vraagt dat bijvoorbeeld bij het invullen van de zelfevaluatietool maximaal gebruik zou worden gemaakt van gegevens waar de overheid al over beschikt. Het kan niet de bedoeling zijn dat organisaties verschillende keren opnieuw dezelfde informatie moeten verschaffen. Het optimaal omspringen met reeds beschikbare informatie is ook iets wat digitalisering mogelijk maakt. De sectorraad hoopt dan ook dat de overheid op dat gebied een voorbeeldfunctie vervult.

De Sectorraad Kunsten en Erfgoed vindt de visienota 'een Vlaams cultuurbeleid in het digitale tijdperk' een positieve stap en kijkt uit naar de verdere concretisering in het actieplan. Hij vraagt om daarbij:

- **In te zetten op een inhaalbeweging en de nodige middelen daarvoor te voorzien;**
- **Het brede middenveld en de knowhow die in de sector aanwezig is te betrekken;**
- **Behoeften, processen en expertise die in de verschillende deelsectoren aanwezig zijn, in kaart te brengen;**
- **Meer aandacht te besteden aan de complexiteit van het auteursrecht en de privacygevoeligheid van digitaal erfgoed in de erfgoedsector;**
- **Aandacht te hebben voor de specifieke noden van de deelsectoren;**
- **De planlasten voor de sectoren te beperken.**

Namens de Sectorraad Kunsten en Erfgoed,

Herman Baeten, voorzitter

Jorijn Neyrinck, ondervoorzitter

Lieselotte Moortgat, secretaris